

1. Znaczenie nauki o żywieniu

1.1.	Cele i zadania nauki o żywieniu	7
1.2.	Rozwój nauki o żywieniu człowieka	8
1.3.	Problemy żywieniowe Polski i świata	9
1.4.	Organizacje zajmujące się problemami wyżywienia ludności	11
1.5.	Podstawy ustawodawstwa w zakresie żywności i żywienia	12

2. Podstawowe składniki pokarmowe

2.1.	Składniki pokarmowe i ich podział	15
2.2.	Białko	15
2.2.1.	Aminokwasy – podział i charakterystyka	15
2.2.2.	Budowa, podział i właściwości białek	17
2.2.3.	Rola białka w organizmie i główne kierunki przemian	17
2.2.4.	Wartość odżywcza białka i uzupełnianie białek	19
2.2.5.	Wykorzystanie białka przez organizm. Skutki nadmiaru i niedoboru	23
2.2.6.	Występowanie białka w żywności	24
2.3.	Tłuszcz i kwasy tłuszczowe	28
2.3.1.	Budowa, podział i właściwości tłuszczu	28
2.3.2.	Kwasy tłuszczowe – podział i właściwości	28
2.3.3.	Znaczenie tłuszczu i kwasów tłuszczowych w żywieniu	30
2.3.4.	Występowanie tłuszczu i kwasów tłuszczowych w żywności	33
2.3.5.	Rola cholesterolu w organizmie i jego źródła w żywności	37
2.4.	Węglowodany	39
2.4.1.	Budowa, podział i właściwości węglowodanów	39
2.4.2.	Węglowodany przyswajalne i węglowodany nieprzyswajalne oraz ich rola w organizmie człowieka	44
2.4.3.	Znaczenie błonnika pokarmowego w organizmie	46
2.4.4.	Występowanie węglowodanów w żywności	47
2.4.5.	Zalecenia dotyczące spożycia węglowodanów	50

3. Witaminy – rola w żywieniu i wpływ na zdrowie

3.1.	Podział witamin	53
3.2.	Witaminy rozpuszczalne w wodzie	55
3.2.1.	Tiamina (witamina B ₁)	55
3.2.2.	Ryboflawina (witamina B ₂)	57
3.2.3.	Niacyna (witamina PP)	59
3.2.4.	Witamina B ₆	61
3.2.5.	Foliany (folacyna, witamina B ₉ , kwas foliowy)	63
3.2.6.	Witamina B ₁₂ (kobalamina)	66
3.2.7.	Biotyna (witamina B ₅ , witamina H)	67
3.2.8.	Kwas pantotenowy (witamina B ₇)	68
3.2.9.	Witamina C (kwas askorbinowy)	69
3.3.	Witaminy rozpuszczalne w tłuszczu	73
3.3.1.	Witamina A i jej prowitamina – β -karoten	73
3.3.2.	Witamina D (kalcyferol)	77
3.3.3.	Witamina E (tokoferol)	79
3.3.4.	Witamina K (filochinon)	82

4. Składniki mineralne jako składniki pożywienia

4.1.	Klasyfikacja składników mineralnych	86
4.1.1.	Makroelementy	86
4.1.2.	Mikroelementy	92
4.2.	Równowaga kwasowo-zasadowa	98
4.2.1.	Przyczyny i skutki zaburzeń równowagi kwasowo-zasadowej	98
4.2.2.	Produkty spożywcze o właściwościach kwasotwórczych i o właściwościach zasadowotwórczych	99

5. Trawienie, wchłanianie i przemiany składników pokarmowych w organizmie

5.1.	Układ pokarmowy – anatomia i fizjologia	101
5.2.	Enzymy trawienne	106
5.3.	Trawienie i wchłanianie białka, tłuszczu i węglowodanów	109
5.4.	Wchłanianie, przemiany i procesy wydalania białka, tłuszczu oraz węglowodanów	112
5.5.	Układ dokrewny	116

6. Bilans energetyczny człowieka

6.1.	Zapotrzebowanie energetyczne człowieka	124
6.2.	Podstawowa przemiana materii	126
6.3.	Bezpośrednie, pośrednie i obliczeniowe metody określania podstawowej przemiany materii	127
6.4.	Całkowita przemiana materii organizmu	129
6.5.	Określanie całodobowego wydatku energetycznego człowieka	130

7. Gospodarka wodna organizmu człowieka

7.1.	Występowanie wody w organizmie	133
7.2.	Funkcje wody w organizmie i jego zapotrzebowanie na wodę	133
7.3.	Bilans wody, skutki niedoboru i nadmiaru	134
7.4.	Źródła wody. Naturalne wody mineralne i ich znaczenie w żywieniu	136
7.5.	Wymagania jakościowe dotyczące wody pitnej	138

8. Inne składniki pożywienia

8.1.	Substancje bioaktywne – podział, występowanie i rola w organizmie człowieka	140
8.2.	Substancje antyodżywcze – podział, występowanie i rola w organizmie człowieka	143
8.3.	Substancje dodatkowe dodawane do żywności	146

9. Wartość energetyczna pożywienia

9.1.	Wartość energetyczna żywności	152
9.2.	Czynniki decydujące o wartości energetycznej żywności	154
9.3.	Wartość energetyczna produktów, potraw i posiłków	156
9.4.	Żywność o obniżonej wartości energetycznej	156

10. Wartość odżywcza produktów spożywczych

10.1.	Pojęcie wartości odżywczej produktów spożywczych	161
10.2.	Obliczanie wartości odżywczej produktów spożywczych i potraw	162
10.3.	Podział produktów spożywczych na grupy	163
10.4.	Charakterystyka wartości odżywczej poszczególnych grup produktów	164
10.5.	Zamienność produktów spożywczych w grupie i między grupami	172

11. Wpływ procesów technologicznych na wartość odżywczą produktów i potraw

11.1.	Zmiany zachodzące w żywności pod wpływem procesów technologicznych i obróbki kulinarnej	175
11.1.1.	Zmiany barwy zachodzące w żywności pod wpływem procesów technologicznych	179
11.1.2.	Wpływ obróbki technologicznej na substancje antyodżywcze	181
11.2.	Zmiany zawartości składników odżywczych podczas przetwarzania żywności	181
11.2.1.	Wpływ procesów przetwarzania żywności na zawartość w niej poszczególnych składników odżywczych	182
11.3.	Substancje szkodliwe powstające podczas obróbki technologicznej i kulinarnej żywności	186
11.4.	Zasady prawidłowego prowadzenia procesów technologicznych	189
11.5.	Wpływ warunków przechowywania żywności na jej wartość odżywczą	190

12. Żywność funkcjonalna, żywność wzbogacana, suplementy diety oraz żywność dla określonych grup

12.1.	Żywność funkcjonalna i jej rola w żywieniu człowieka	193
12.2.	Żywność wzbogacana i jej rola w żywieniu człowieka	194
12.3.	Suplementy diety	196
12.4.	Żywność dla określonych grup	198
12.5.	Trendy i mody w żywności	200

13. Normy żywienia i zalecenia żywieniowe

13.1.	Co to są normy żywienia?	204
13.2.	Struktura norm żywienia i zasady ich opracowywania	205
13.3.	Normy żywienia dla wybranych grup ludności	208
13.4.	Piramidy zdrowego żywienia i aktywności fizycznej oraz zalecenia zdrowego żywienia	213
13.5.	Górny tolerowany poziom spożycia (UL) witamin i składników mineralnych	217
13.6.	Normy żywienia a zalecane racje pokarmowe	219
13.7.	Zasady opracowywania zalecanych racji pokarmowych	219

14. Zasady żywienia ludności

14.1.	Rola i charakterystyka poszczególnych posiłków	224
14.2.	Prawidłowy rozkład posiłków w ciągu dnia	228
14.3.	Żywność różnych grup ludności	232
14.3.1.	Żywność kobiet w ciąży i w okresie laktacji	232
14.3.2.	Zasady żywienia niemowląt	232
14.3.3.	Zasady żywienia dzieci i młodzieży	233
14.3.4.	Zasady żywienia osób dorosłych	235
14.3.5.	Zasady żywienia osób starszych	235
14.3.6.	Zasady żywienia rodziny	236
14.4.	Zasady organizacji żywienia zbiorowego	237
14.5.	Zalecenia dotyczące przygotowywania posiłków w obiektach żywienia zbiorowego	238
14.5.1.	Zasady układania jadłospisów	238
14.6.	Zasady obliczania kosztów realizacji żywienia zbiorowego	246
14.7.	Metody oceny sposobu żywienia i stanu odżywienia	247
14.8.	Metody oceny stanu odżywienia	253

15. Charakterystyka żywienia dietetycznego

15.1.	Dieta podstawowa	258
15.2.	Podział, charakterystyka i zastosowanie diet leczniczych	259
15.2.1.	Dieta bogatoresztkowa	259
15.2.2.	Dieta łatwostrawna	260
15.2.3.	Dieta łatwostrawna z ograniczeniem tłuszczu	261
15.2.4.	Dieta łatwostrawna z ograniczeniem substancji pobudzających wydzielenie soku żołądkowego	262
15.2.5.	Dieta ubogoenergetyczna	264
15.2.6.	Dieta z ograniczeniem łatwo przyswajalnych węglowodanów	265
15.2.7.	Dieta o kontrolowanej zawartości kwasów tłuszczowych	267
15.2.8.	Dieta bogatobiałkowa	272
15.2.9.	Dieta niskobiałkowa	273
15.2.10.	Dieta o zmiennej konsystencji	274
15.2.11.	Inne diety lecznicze	275

16. Dieta w profilaktyce chorób żywieniowo zależnych

16.1.	Choroby żywieniowo zależne	280
16.2.	Epidemiologia chorób żywieniowo zależnych	281
16.3.	Główne czynniki ryzyka związane z występowaniem chorób żywieniowo zależnych	282
16.4.	Dieta w profilaktyce nadwagi i otyłości	283
16.5.	Dieta w profilaktyce cukrzycy	284
16.6.	Dieta w profilaktyce chorób układu krążenia	285

16.7.	Dieta w profilaktyce chorób nowotworowych	285
16.8.	Dieta w profilaktyce innych chorób żywieniowo zależnych	287
16.9.	Dieta w wybranych chorobach społecznych	289

17. Zwyczaje żywieniowe a alternatywne sposoby żywienia

17.1.	Zwyczaje i nawyki żywieniowe Polaków	295
17.2.	Trendy i zmiany w polskich zwyczajach żywieniowych w ostatnich latach	297
17.3.	Wpływ sposobu żywienia na zdrowie	301
17.4.	Alternatywne sposoby żywienia i ich wpływ na zdrowie	303
17.4.1.	Rodzaje i charakterystyka diet wegetariańskich	303
17.4.2.	Popularne diety alternatywne – zalety i wady	307

18. Bazy danych, tabele, programy komputerowe oraz znakowanie żywności

18.1.	Bazy danych składu i wartości odżywczej żywności i zasady ich tworzenia	315
18.2.	Tabele składu i wartości odżywczej żywności i ich praktyczne wykorzystanie	319
18.2.1.	Praktyczne znaczenie i wykorzystanie baz danych i tabel składu i wartości odżywczej żywności	319
18.3.	Programy komputerowe przeznaczone do obliczania wartości odżywczej żywności, posiłków i jadłospisów oraz oceny sposobu żywienia	321
18.4.	Znakowanie żywności	322

19. Higiena żywności i zagrożenia jakości zdrowotnej żywności. Zapobieganie zatruciom

19.1.	Higiena żywności	330
19.2.	Skutki braku higieny w procesach produkcji posiłków	331
19.3.	Zagrożenia jakości zdrowotnej żywności (mikrobiologiczne, fizyczne, chemiczne)	331
19.4.	Zatrucia i zakażenia pokarmowe oraz ich przyczyny	334
19.4.1.	Zatrucia bakteryjne	334
19.4.2.	Wirusowe zatrucia pokarmowe	337
19.4.3.	Zagrożenia mikrobiologiczne – podsumowanie	337
19.4.4.	Zatrucia chemiczne	338
19.5.	Choroby pasożytnicze układu pokarmowego	339

20. Zarządzanie bezpieczeństwem żywności – wdrażanie zasad dobrej praktyki higienicznej i dobrej praktyki produkcyjnej oraz systemu HACCP

20.1.	Dobra praktyka higieniczna – GHP – Good Hygienic Practice	343
20.2.	Dobra praktyka produkcyjna – GMP – Good Manufacturing Practice	352
20.3.	System HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Point System	357

21. Żywieniowa promocja zdrowia w Polsce

21.1.	Zdrowie publiczne jako element polityki państwa	365
21.2.	Narodowy Program Zdrowia (NPZ) – koncepcja i główne założenia	366
21.3.	Inne programy oraz projekty krajowe i międzynarodowe ukierunkowane na poprawę zdrowia publicznego w Polsce i Unii Europejskiej	368
21.4.	Edukacja prozdrowotna – instytucje i organy zajmujące się propagowaniem zdrowego stylu życia	370
	Bibliografia	373
	Bibliografia – akty prawne	375
	Wykaz podstawowych terminów w językach polskim, angielskim i niemieckim	377
	Zawartość składników odżywczych w wybranych produktach spożywczych	384